

**ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΚΟΙΝΩΝΙΟΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ
Μ. ΚΑΚΡΙΑΗ**

Περιεχόμενο του μαθήματος

Βασικά γλωσσικά φαινόμενα που ερευνά η κοινωνιογλωσσολογία, έννοιες, μέθοδοι και εργαλεία ανάλυσής τους, κριτική αντιμετώπισή τους και αναστοχαστικός έλεγχος. Εκπαιδευτικοί προβληματισμοί και εφαρμογές.

1. Γενικά:

Περιεχόμενο του όρου *κοινωνιογλωσσολογία*

Αναγκαιότητα της κοινωνιογλωσσολογικής οπτικής

Γένεση του κλάδου - πρόδρομοι

Λόγοι ανάπτυξης της κοινωνιογλωσσολογίας: εσωτερικοί (μεθοδολογικοί, θεωρητικοί)
εξωτερικοί (κοινωνικο-ιστορικές συγκυρίες)

Στόχοι της κοινωνιογλωσσολογίας

Κοινωνιογλωσσολογία έναντι κοινωνιολογίας της γλώσσας

Σχέση γλώσσας και κοινωνίας

2. Κοινωνιογλωσσική ανισότητα:

Η αρχή της ισοτιμίας των γλωσσών

Κοινωνιογλωσσική ανισότητα στην υπόσταση (*status*)

στη δομή

στη χρήση γλωσσικών ποικιλιών

Ανισότητα στο επίπεδο της γλωσσικής διεπίδρασης

Τρόποι διάδοσης και τρόποι αντιμετώπισης της κοινωνιογλωσσικής ανισότητας

Γλώσσα και φύλο, γλωσσικός σεξισμός

Γλώσσα και ευγένεια (ενικός-πληθυντικός, προσφωνήσεις)

Η έννοια της *πρότυπης γλώσσας*

Στάσεις απέναντι στη γλώσσα

3. Γλωσσική ποικιλότητα και γλωσσικές ποικιλίες:

Κοινωνικοί παράγοντες δημιουργίας ποικιλότητας

Διαστάσεις και είδη ποικιλότητας:

ποικιλίες με βάση τον χρήστη (*γεωγραφικές διάλεκτοι, κοινωνιόλεκτοι*)

ποικιλίες με βάση τη χρήση (*λειτουργικές ποικιλίες, επίπεδα ύφους*)

Τα ιδιώματα των νέων

Η έννοια της *επικοινωνιακής ικανότητας*

4. Οι τρεις μεγάλες έρευνες του William Labov: μέθοδος και γενικότερα συμπεράσματα

(α) Martha's Vineyard: η έννοια του *φαινομενικού χρόνου*, η σχέση κοινωνιογλωσσικής ποικιλότητας και γλωσσικής μεταβολής, άνωθεν και κάτωθεν μεταβολή

(β) New York City:

(i) προκαταρκτική έρευνα γρήγορης, ανώνυμης παρατήρησης (*rapid anonymous observation*) για το μεταφωνηεντικό <-r>, συσχετισμός γλωσσικών και κοινωνικών παραμέτρων, η σημασία της προσοχής στην ομιλία

(ii) κυρίως έρευνα: ιεράρχηση των επιπέδων ύψους στην έρευνα, το παράδοξο του παρατηρητή

(γ) Harlem: μεθοδολογικές καινοτομίες στη μελέτη της καθομιλουμένης στις ομάδες των νέων Αφροαμερικανών, η έννοια του *μεταβλητού κανόνα*

5. Η σχέση του γλωσσικού «λάθους» με την ποικιλότητα και τη γλωσσική μεταβολή

Πρότυπη γλώσσα → «λάθος» → γλωσσική ποικιλία → γλωσσική μεταβολή

6. Άλλοι ερευνητές και τύποι κοινωνιογλωσσικής έρευνας:

M.A.K. Halliday: αναπαραστατική, διαπροσωπική και κειμενική λειτουργία.

B. Bernstein: σχολική ανεπάρκεια, η έννοια του *διευρυμένου* και του *περιορισμένου* κώδικα και η αμφισβήτησή της, η θεωρία της γλωσσικής ανεπάρκειας.

D. Hymes: η εθνογραφία της επικοινωνίας

J. & L. Milroy: τα κοινωνικά δίκτυα

7. Συνύπαρξη και επαφή γλωσσών

Μειονοτικές γλώσσες

Lingua franca, γλώσσες *pidgin* και κρεολές γλώσσες

Γλωσσική διατήρηση, γλωσσική υποχώρηση, γλωσσική μετακίνηση και γλωσσικός θάνατος
Διγλωσσία (bilingualism) και *διμορφία* ή *κοινωνική διγλωσσία (diglossia)*

Το φαινόμενο της *κοινωνικής διγλωσσίας (diglossia)* κατά τον Ferguson: χαρακτηριστικά γνωρίσματα και εξέταση του φαινομένου σε συγκεκριμένες γλωσσικές κοινότητες, μεταξύ των οποίων και η ελληνική

Άξονες που διατρέχουν το περιεχόμενο και την πραγμάτευση των παραπάνω ενοτήτων:

- σχέσεις εξουσίας στη διαχείριση της γλώσσας και της γνώσης περί αυτήν
- σχέσεις κυρίαρχης γλωσσολογίας και κοινωνιογλωσσολογίας
- σχέσεις γλώσσας και ιδεολογίας
- σχέσεις γλώσσας και πολιτικής
- σχέσεις κυρίαρχης γλώσσας και ασθενέστερων ή μειονοτικών ποικιλιών